

2016 wordt een jaar voor onszelf

**PHILIP HANS
FRANSES**

Hoogleraar aan de
Erasmus Universiteit
Rotterdam

Het is 4 januari 2016, en Mark Rutte neemt de tram naar de school waar hij al jaren les geeft. Liever was hij met de fiets gegaan, maar het vriest dat het kraakt en er is sneeuw gevallen – het is gewoon te gevaarlijk om te fietsen, dus vandaag maar de tram. De trambestuurder begroet hem met een vriendelijk “Goedemorgen, meneer Balkenende”, en gelukkig was er een plaatsje vlak achter de bestuurder nog vrij. Terwijl de ijzige wind de sneeuw door de straten blaast en er weinig te zien is van de binnenstad van Den Haag, mijmert Rutte nog wat na, denkend aan de gebeurtenissen eind 2015. Gelukkig was het Nederlands elftal uitgeschakeld voor het EK, want na die aanslagen in Parijs had niemand nog zin in dat toernooi. In Europa was de stemming eensgezind, en ook de laatste dagen van 2015 hadden laten zien dat Europa er ooit goed aan had gedaan zo vergaand samen te gaan werken. In eigen land had het wat tegengezeten in Amsterdam, waar de tunnelbuizen van de Noord/Zuidlijn waren ondergelopen met water dat een week lang overvloedig uit de hemel was neergedaald. Omdat daarna de vorst snel inviel kon er uiteindelijk onder de grond geschaatst worden, en met een feeëriek verlicht gangenstelsel als achtergrond gingen de foto’s wereldwijd en stond Amsterdam weer eens goed in het nieuws. Het had ze daar best zeer gedaan, al die aandacht voor Rotterdam in 2015, een stad zonder gracht en bijbehorend pand, maar nu was alles weer goed in 020.

De winter

Mark Rutte schrikt op van het beltoontje van de whatsapp, een steeds hinderlijker wordend geluid. Al die snelle berichten, dat nerveuze gedoe op die mobiele apparaten, soms zou je willen dat we elkaar weer brieven schreven en aan de voordeur belden. Het is de perschef van het kabinet. Of de heer Rutte vanochtend het *FD* heeft gelezen? “Nee, nog niet, want op weg naar school, maar vertel het maar.” Maandag 4 januari maakt het Centraal Bureau voor

de Statistiek (CBS) bekend dat de Nederlandse economie in 2015 met 1,6 procent is gegroeid. Normaliter meldt het CBS dit soort cijfers op het moment dat niemand het meer wil weten, maar nu is het CBS onverwacht vroeg. Navraag, door de verslaggever van het *FD*, bij de energieke directeur van het CBS leert dat een delegatie van het CBS onlangs op werkstage is geweest bij zeg maar het CBS van China. Men was van de ene verbazing in de andere gevallen. Terwijl het Nederlandse CBS grote kantoren heeft in Den Haag en Heerlen, bleken de cijferaar van China, het waren er slechts drie in totaal, een kamer te delen in een kantorencomplex in een buitenwijk van Peking. Na wat zoeken, en een paar keer de verkeerde lift te hebben genomen, waren de Haagse rekenmeesters aangeland in een wat smoezelig kantoor, waar vooral een enorm aquarium met een aantal inktvissen de aandacht trok. De uitleg van de Chinese getalunstenaars over hoe zij dat nou toch deden, zo een paar dagen na het kwartaal al de groeiquote geven van de tweede economie ter wereld, was verbluffend simpel. We beginnen met de quote die de president graag zou willen horen; nou ja, en dat is meestal zeven procent groei. Daarna passen wij de cijfers aan op de wijze zoals de inktvissen dat aangeven. We hebben gezien dat inktvis Paul in 2010 op verbluffende wijze de uitslagen van voetbalwedstrijden bij het WK kon voorspellen, en vandaar dat wij hier een aantal streng geselecteerde en flink getrainde inktvissen hebben.

Terwijl Rutte de telefoon weer in zijn jasje stopt en de tram de halte van de school heeft bereikt, realiseert hij zich dat dit vroege getal van het CBS erg gunstig is. Het geeft meteen aan hoe goed het beleid van het kabinet in 2015 is geweest, toch? Hij draait snel een nummer in Den Haag, en vraagt naar de directeur van het Centraal Planbureau (CPB). Die heeft natuurlijk ook de berichten van het CBS gezien, en het CPB was er al helemaal op voorbereid. Vanaf dit jaar geen halfjaarlijkse voorspellingen meer, maar gewoon op elk moment van de dag of de week dat de minister-president het maar zou willen. “Maar zijn die voor-

spelingen dan wel betrouwbaar?”, vraagt Rutte nog, en de reactie is “zo betrouwbaar als de houdbaarheidsdatum op een bakje voorverpakte haringen in een buurtsuper”. Nou ja, denkt Mark, in ieder geval is het wel duidelijk.

En zo begint dan 2016 in volle vaart. In januari blijft het nog lang koud, en jawel, na al die jaren is het dan zover, er is weer een Elfstedentocht. Vrijdag 22 januari wordt er door duizenden gestreden om de grote prijs – ook de koning doet mee – maar uiteindelijk wordt de wedstrijd gewonnen door de Russische schaatser Mark Snrev. Grote consternatie in de media, de hartelijke felicitaties van Poetin, totdat blijkt dat niemand minder dan Sven Kramer de winnaar is, een practical joke die hem nog maanden zou worden nagedragen.

De wetenschappelijke wereld is in februari nog druk in de weer met de nasleep van de Nationale Wetenschapsagenda. Uiteindelijk wordt er unaniem gekozen om miljoenen euro's aan te wenden om de cruciale vraag “hoeveel boterhammen zijn er in de wereld?” te beantwoorden. In de media werd er eerst nog lacherig gedaan, maar daarna bleek dat dit vraagstuk oneindig veel mogelijke nevenvraagstukken oproept (denk maar aan “dik gesneden, dun gesneden”, of “hoe meet je nu precies de juiste gegevens?”), en zelfs de filosofen starten met grote projecten om vooral “het concept boterham goed te definiëren”. Vele congressen worden er aan deze kernvraag gewijd, en ook in de andere landen klinkt er grote belangstelling voor dit discipline-overstijgende onderzoek. In Japan buigt men zich over het aantal rijstkorrels in de wereld, in Israël heeft men belangstelling voor het totaal aantal kikkererwten en in de Verenigde Staten is de focus op pompoenen. Binnen korte tijd zet Nederland zich wetenschappelijk op de kaart, en tegelijkertijd zijn de universitaire bestuurders dik tevreden over het valorisatie-aspect van al dit onderzoek. Het brengt de wetenschap dicht bij de burger. Geert Wilders balanceert even op het randje als hij roept om “meer boterhammen en minder couscous”, maar alom groeit het respect voor de wetenschap.

Dat toegenomen respect komt wel op een goed moment, want in maart van 2016 is er nog een flink schandaal bij de Radboud Universiteit Nijmegen. Hoogleraar Joop Bruintjes, alom gezien als de grote man op het terrein van de Analytische Bestuurskunde, blijkt het fenomeen valorisatie iets te nadrukkelijk te hebben toegepast op zijn eigen situatie. Een reeks van bedrijfjes op de Antillen, de Kaaimaneilanden en in Monaco blijkt maar het topje van de ijsberg. Zijn motto van “adviezen naar de klanten toe”, dat hij zijn aandachtige gehoor altijd voorhield, heeft deze professor genoopt om ook nevenvestingen van de Nijmeegse universiteit te openen zonder dat zijn bestuur daar weet van had. Filialen van de Open Management Universiteit in Ghana, Senegal en vele andere landen in Afrika trokken duizenden studenten die allemaal graag het diploma ‘Analytisch Bestuur’ wilden verwerven. Het geld stroomde binnen, maar, heel slim, de hoogleraar wist op gezette tijden de universiteit te verblijden met een nieuwe donatie. Bruintjes is een gevierde alumnus, totdat de geheel onafhankelijke universiteitskrant beslag weet te leggen op een onduidelijke declaratie. De bal gaat rollen als de hoogleraar een vierpersoonskamer met vier ontbijten argeloos declareert via het fonkelnieuwe universitaire computersysteem. Hij pruttelt

nog wat over “vrouwelijke familieleden die allemaal bij de KLM werken”, maar in Nijmegen zijn ze streng – en terecht. *De Gelderlander* kopt die week met ‘Zelfvalorisatie’ en dat wordt meteen een kanshebber voor Woord van het Jaar.

De lente

De lente in 2016 komt vroeg, zoals ook Pasen vroeg komt. De heerlijke 20 graden in april doet velen naar buiten gaan, en omdat het al zo zomers is, komt ook het komkommernieuws al vroeg op gang. Bij de Universiteit van Twente wordt een leerstoel gevestigd met als thema ‘het midden- en kleinbedrijf in Hawaï’, en van de betreffende hoogleraar is na haar oratie niets meer vernomen. De sociaal-psychologen – toch al behorend tot een geplaagde discipline – vestigen nog wat extra aandacht op zich door aan het fenomeen ‘replicatie of fraude’ een bijzondere wending te geven. Als replicatie van onderzoek nu toch zo van belang wordt, zo is de gedachte, waarom dan zo veel moeite doen om het eerste onderzoek zo precies mogelijk uit te voeren? Waarom niet gewoon een tabel met uitkomsten als uitgangspunt te nemen? Data zijn niet meer nodig, experimenten ook niet, je poneert gewoon een tabel met parameters en verschillende maten van onzekerheid, en laat andere mensen maar gewoon gaan repliceren. Het idee krijgt vaste voet bij een flink aantal wetenschappers in tijdnood, en bij het NWO zijn ze ook dik tevreden want daar willen ze altijd graag een antwoord op de vraag “wat levert uw onderzoek op over vijf jaar?”

Resultaat en valorisatie zijn sowieso de grote thema's van 2016. Natuurlijk, *rendement*, dat woord is komen te vervallen, maar ook Wilders roept hard dat “die wetenschappers nou toch eens moeten laten zien waar ze echt het verschil maken”. Zo gaan er vele economen het land in om het NWO-programma ‘Economie, naar de mensen toe’ te ondersteunen. Het onderdeel gedragseconomie trekt een buitengewone belangstelling, en vooral ook het aspect dat mensen kunnen worden misleid. Met hun prachtige boek *Phishing for phools* uit 2015 hebben Robert Schiller en George Akerlof ook de aandacht van criminele organisaties weten te trekken. Kijk, marktwerking brengt dus kennelijk ook mee dat mensen willens en wetens kunnen worden gefoet. Sommige van die organisaties claimen in rechtszaken dan ook dat ze eigenlijk niets anders doen dan ‘de markt een handje helpen’. Nu, dat ‘handje helpen’ wordt door sommigen erg serieus genomen en het aantal liquidaties in Amsterdam neemt hand over hand toe. Een van de leiders stelt dan ook “het is niet dat ik het zelf wil, maar de markt laat me het doen”, en dat geeft wel wat voer voor een aantal colleges in de ethiek. Bij de *Business Week* van de EFR in Rotterdam is dan ook ‘Mooie Barry’ de keynote-spreker, en een volle aula luistert ademloos.

De verwarring is in mei dan helemaal compleet als blijkt dat Joris Luyendijk is togetreden als lid van de raad van commissarissen van ABN Amro. In een interview stelt hij nog dat hij niets van bankieren weet, maar dan is het werk al begonnen. ABN bereidt een overname van de Rabobank voor, en alles is weer bij het oude. Joris stelt nog: “ja, hoor eens, ik heb ook een gezin met kinderen”, maar niemand heeft er oren naar. Nu hoeft het ook niet, want de economie, bij monde van Halbe Zijlstra, “groeit als een tie-

relier”. Bij NPO1 in de avond mag Frits Spits van de Taalstaat uitleggen wat een tierelier eigenlijk is, maar niemand die kijkt, want het is feest.

De zomer

De zomer begint bijna, bij het Songfestival is Douwe Bob tweede geworden, en iedereen kijkt uit naar de spelen in Rio. Heracles is kampioen van Nederland, Sparta promoveert en er zijn dan dus drie Rotterdamse teams in de Eredivisie, en terwijl de nieuwe barbecues (op echte kolen) niet zijn aan te slepen, kijkt heel Nederland uit naar de wedstrijden van Dafne Schippers bij de Olympische Spelen. Nu waren de voortekenen al niet zo goed, want Dafne had last van “kriebels” en ze was “onrustig”, en vroeg in juli komt de *Privé* met het sensationele bericht dat Dafne getrouwd is. Alleen, niet zomaar getrouwd, ze is getrouwd met een bekende econoom van de Open Universiteit. En die houdt haar voor dat het niet gaat om de prestaties maar om de verwachtingen. “Als je later rijk wil worden”, zo doceert hij, “dan moet je jouw fans en concurrenten laten weten dat je altijd nog beter zou kunnen dan dat wat je nu al doet, ook al gaat het nu mis. Dus niet ‘het bedrijf staat er nu slecht voor’ maar ‘morgen gaat het stukken beter’. In jouw termen, Dafne,” zo orakelt de charismatische econoom, “ik heb vandaag laten zien dat ik de concurrentie nog niet aankan, maar bij de volgende gelegenheid laat ik zien wie hier nu de beste is.” “Ik doe dat ook al jaren”, zegt de charmante econoom, terwijl hij Humberto Tan wegzapt. “Je zegt ‘op een dag komt er weer een crisis zoals deze’, en weet je, ze blijven je vragen voor interviews. En ik in de media, mijn decaan blij want valorisatie, en mijn moeder is ook trots op me.” Dafne schurkt zich tegen de overbekende econoom aan en slaapt al snel in. Een paar dagen later wordt ze in de kwartfinales uitgeschakeld.

Het EK voetbal gaat aan Nederland grotendeels voorbij. België is de verrassende winnaar van het toernooi, en Engeland wordt nipt tweede. Er is nog wel een Nederlands stempel op het toernooi want Björn Kuipers fluit de finale en in de 89ste minuut kent hij België een penalty toe. Een klungelige handsbal van de keeper van Engeland die al stuitend het zestienmetervak uit loopt, doet Kuipers tot dit belangrijke besluit komen. Was het vóór de lijn, was het achter de lijn? – we gaan het nooit weten, maar Kuipers noemt in een interview nog wel de ‘gunfactor’ als een aspect, en zo gaat België al feestend door de zomer. Enthousiast als ze zijn, sommigen in België spreken openlijk van annexatie van Belgische delen van Nederland en Frankrijk, en heel even is er een lichte spanning tussen de landen. Maar als de herfst inzet, en het door het KNMI voorziene overvloedige water in de Maas delen van de landen doet overstromen, dan komen alle politici tot inkeer, en naderen we in alle rust de avond van het jaar.

De herfst

De herfst begint heftig, het waait de ene week erg hard, daarna is het windstil. Sinterklaas wordt aangeraden niet per boot te komen maar op een andere wijze, en zo wordt de intocht van de goedheiligman aangekondigd op Schiphol. Zwarte Piet bestaat dan al niet meer, want het deel ‘zwarte’ viel al af in 2015, en ‘Piet’ in 2016 nadat de belangenvereniging ‘Piet is mijn naam en ik ben er trots op’ zich al vroeg

in het jaar had geroerd. “Kijk,” zegt een man die Piet heet, “met dat ‘zwarte’ ervoor kon ik het voor mezelf nog wel in het reine brengen. Maar nu er een glossy is die gewoon *Piet* heet, durf ik eigenlijk niet meer te vertellen hoe ik heet, dus wat mij betreft is het afgelopen.” In de media gingen nog suggesties rond als ‘zwarte Henk’, ‘zwarte Theo’, en jawel, ook een ‘zwarte Chantal’, maar die hebben het allemaal niet gehaald. Dus, Sinterklaas komt in zijn eentje aan op Schiphol, maar – en dat is de verrassing – op de band met koffers komt er zomaar uit het niets een enorme hoeveelheid pakjes. En het gaat maar door en door. Dieuwertje Blok gilt van blijdschap in de studio, want ja, om die pakjes gaat het tenslotte. De winter valt vroeg in Nederland, en al begin november valt de eerste sneeuw.

Economische wetenschappers buigen zich over de vele aspecten van de zogeheten deeleconomie. Airbnb en Uber zijn een gewillig object van onderzoek, en zo ook het nieuwe initiatief van Ryanair dat naarstig op zoek is om zijn imago op te krikken. Zij komen met het nieuwe plan dat je ook meer dan één vliegticket op je eigen naam kan kopen. Een kaartje Londen is dan honderd euro per persoon, vanaf Rotterdam Airport, maar je kunt ook je vrienden meenemen op jouw naam als je gewoon twintig kaartjes koopt. Dit mooie idee, dat als eerste wordt geadopteerd door de damesclub met de rode hoed, lekker shoppen in Londen, blijkt daarna een doorslaand succes. Hele charters worden afgehuurd voor vrijgezellenfeestjes en als dan de jaarclub *De Dolle Bever* een toestel van Ryanair tot een noodlanding brengt in het water aan de monding van de Theems, is het voor het kabinet reden tot een moment van reflectie.

Het is dan al ondertussen begin december als de Kamer bijeen komt, en terwijl Emiel Roemer protesteert tegen de nieuwe posttarieven van Post NL, namelijk twintig euro per brief – want zó, meent hij, is schrijven een voorrecht van de rijken – is er een moment stilte als een onbekend kamerlid van de VVD zo maar ineens stelt: “weet je dat het nu 25 jaar geleden is dat Freddy Mercury van Queen is overleden?” Het wordt stil. De Kamer, maar zeker ook premier Rutte, iedereen weet nog een lied uit die tijd, de tijd dat je in de auto hardop meezong, dat je danste op de hits, dat je keek naar dat ene meisje of die ene jongen, dat je dacht, “hoe zou mij dat pak van Freddy staan?”, de tijd van posters uit de *Popfoto* aan de muur in de garage, een tijd die er niet meer is.

Het is 31 december 2016. De vijftig jaar geworden Theo Maassen geeft zijn eerste oudejaarsconference, en het is een groot succes. Heerlijk scherp houdt hij Nederland een spiegel voor en vooral zijn typtje ‘Joris’ is geweldig. Mark Rutte loopt met zijn fiets aan de hand door Den Haag, lek gereden verdulleme – maar goed, het Torentje is dichtbij. Vanavond daar maar slapen, beter niet helemaal door de stad rijden naar huis. Voor het Torentje ziet Mark een auto staan, een grote Mercedes. Ergens herkent hij het kenteken, maar ach dat zal toch niet zo laat in de avond? Gelukkig heeft de kamerheer een fijn bed opgemaakt, en terwijl de minister-president zijn schoenen uitschopt en een lied van Queen neuriet, ziet hij ineens dat er iemand in de stoel zit naast zijn bed. Hij knipt een lamp aan, en dan pas ziet hij wie daar zit. “Stil,” zegt ze, “niks zeggen, maar dat Ridder Grootkruis heb ik niet voor niets. We gaan aan de slag!”